

Met Ben X aan de slag

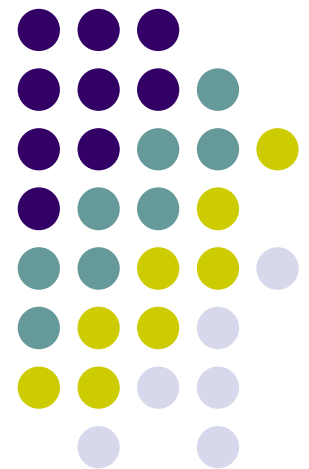
Ondersteunende adviezen voor
een schoolbeleid rond pesten.

Gie Deboutte

Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten

Scholenproject Verbondenheid

Gie.deboutte@law.kuleuven.be

Welkom

- Wie ik ben?
- Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten: zie www.kieskleurtegenpesten.be
- Aanleiding: met Ben X van slag of aan de slag?

Inhoud & doelen

- Ben X: een knappe film die kansen biedt
 - Filmtechnisch – mediaopvoeding (zie dossier)
 - **Sociaal-emotionele en sociale vorming/burgerzin**
 - Autisme (Aspergersyndroom)
 - Pesten
 - Zelfdoding
 - **Basis voor reflectie over ‘zorg-op-school’**

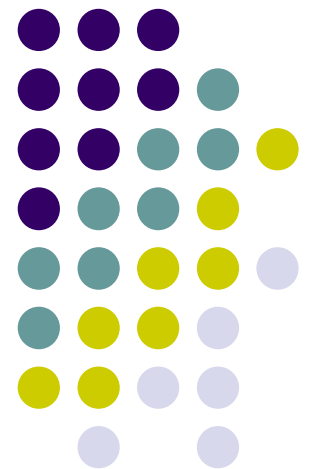

Inhoud & doelen

- Ben X: een verhaal met een stevige **emotionele lading** ('onmacht' & 'pijn'): (voor)zorg en opvang mogen niet ontbreken
 - Pesten begrijpen en ernstig nemen
 - Tips en adviezen voor verwerking
 - Tips en adviezen voor de uitbouw van schooleigen zorgstructuur

Opstap

Een aangrijpende film

En hoe zag jij de film?

- Als ouder (in spe)?
- Als leerkracht (in spe)?
- Als klassenleerkracht?
- Als leerlingenbegeleider?
- Als coördinator of directeur?
- Als hulpverlener of preventiewerker?

Of keek je met deze bril?

- Als iemand die ervaring heeft met ‘gepest worden’?
- Als iemand die vroeger ook wel eens heeft gepest?
- Als iemand die het pesten van nabij heeft meegemaakt?
- ...

↳ Ben X:

het gaat om meer dan één verhaal

En wat heeft de film bij jou losgemaakt?

- Wat heeft jou vooral geraakt?
- Welke gevoelens en verwachtingen werden opgeroepen?
- Heb je nu nood aan afstand, ondersteuning of hulp?
- Spoort de film jou aan tot actie? Wat zou je dan willen doen?
- Roept de film ook vragen op? Wil je meer te weten komen?
- ...

Ook leerlingen reageren ... (vanuit hun rol en ervaring)

- **ANGSTIG** ... zoals vier leerlingen met autisme die geen stigma willen krijgen.
- **VERONTWAARDIGD** ...want ik wist niet dat pesten zo ver kon gaan
- **GESPANNEN** ... want waarom die film? Wat is de school van plan? Gaat er iets gebeuren? Wat dan? Wat met mij?
- **OPGELUCHT** ... Oef, gelukkig loopt het deze keer goed af.

Ook leerlingen reageren...

- VERRAST ... Ik wist niet dat autisten het zo moeilijk hebben...
- ONVERSCHILLIG... Lullige film. Moeten ze ons daar mee lastig vallen.
- BOOS... Pestkoppen zijn losers. Ze kunnen niet hard genoeg gestraft worden.
- BOOS... Moest je die directeur en die leerkrachten bezig zien! Hoe die reageerden?!?

... elk vanuit hun rol & ervaring

Als 200 leerlingen (SO) deze film bekijken, dan...

- zijn er ong. 10 leerlingen die even hard gepest worden als Ben (7 van hen hebben een pestverleden)
- zijn er ong. 30 leerlingen minder erg gepest worden
- zitten er 105 leerlingen bij die de laatste drie maanden anderen via internet of gsm hebben lastig gevallen
- zit er 1 leerling bij met een uitgesproken vorm van autisme (Asperger)

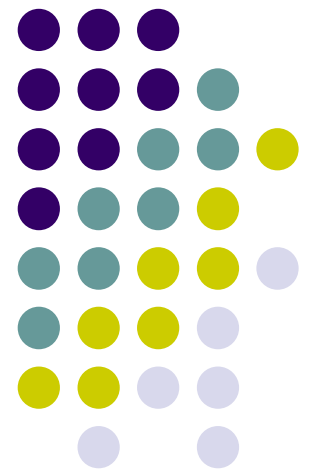

Nog cijfers

- zijn er ong. 20 leerlingen bij die ernstig bezig zijn met de gedachte aan zelfdoding.
(risicofactoren: pesten (f4) – holebi (f4) – depressie – seksueel misbruik).
- zijn er 10 à 15 leerlingen bij die bewust pesten.
- vinden 120 tot 160 leerlingen dat het gepest meteen mag stoppen...
- **en rekenen 120 tot 160 leerlingen hiervoor op ons initiatief (volwassenen).**

Pesten is...

Eenduidige kijk op het
pestfenomeen

Pesten?

- Gedrag waarbij iemand **zonder directe aanleiding**
- **langdurig** en **aanhoudend** het slachtoffer is van gewelddadig gedrag van iemand anders/anderen (fysiek, psychisch, sociaal, materieel).
- Dit gedrag is bedoeld om het slachtoffer **schade** te berokkenen (kwetsen, ondermijnen, angstig maken ...).
- Het slachtoffer kan zich meestal **niet** (meer) **verdedigen** (machtsonevenwicht).
- Pestgedrag heeft **vaak** een **sociale functie**: het is betekenisvol in de omgeving/groep waarin het zich voordoet

(Cf. Olweus, Roland, O'Moore e.a.)

Plagen

≠

Pesten

- Onschuldig - niet gemeen
- Korte duur
- Gelijkwaardig
- 1 tegen 1
- Geen of beetje pijn
- Snel in orde
- Groep blijft zichzelf

- Berekend en gewild
- Houdt aan
- Ongelijke strijd
- Een tegen velen
- Pijnlijk, met verregaande gevolgen
- Lost zich niet vanzelf op
- Groep/omgeving deelt in de klappen

PLAGERIJEN WORDEN BENUT ALS OPSTAP NAAR PESTERIJEN, vooral in een nieuwe groep.

Pesten: hoe?

- Verbaal pesten [50%: bij jongens en meisjes]
- Fysiek [meer bij jonge kinderen en jongens]
- Stelen, vernielen
- Uitsluiten, isoleren, ... [meer bij oudere kinderen en meisjes]
- Afpersen
- Afdreigen
- Cyberpesten - peSMSten [komt meestal bovenop het gewone pesten]
- Happy slapping ['pesten' in reality-tv-format]

Pesten bagatelliseren...

Hoe lang nog? Tot waar?

- Jaarlijks: 35000 BenX-en in Vlaanderen!
- Vooral tussen 10 en 14 jaar – ernstige gevallen houden aan (vooral bij jongens)
- Psychische en neurologische schade: dezelfde als bij seksuele en fysieke mishandeling (Posttraumatisch Stresssyndroom)
- Onverschilligheid vanwege leerkrachten versterkt het trauma
- Kans op (poging tot) zelfdoding: 4 x hoger dan leeftijdsgemiddelde

Nog argumenten nodig???

Doe dan een schoolenquête!

Pesten: een olievlek

- Pestende leerlingen: 4 x meer kans op delinquent levenstraject (voor 28 jaar)
- Bijstanders en klasgroep: onveiligheid en negatieve sfeer tast leerrendement aan
- Leerkrachten en scholen: pesterijen oplossen is delicaat en tijdsintensief
- Ouders en gezinnen: ook zij delen in de klappen
- Samenleving: heel hoog kostenplaatje

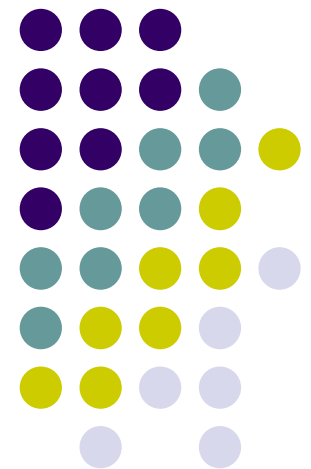

Oorzaken: een samenspel

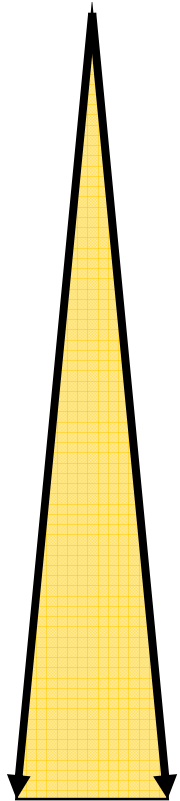
- Verhoogde kwetsbaarheid bij de jongeren die gepest worden (persoonlijkheid **slachtoffer**)
- Frustratie afreageren – Behoefte aan macht en geweld (persoonlijkheid **daders**)
- **Omgeving** die pesten kansen geeft
 - Verveling
 - Racisme en discriminatie
 - Angst - onzekerheid – onveiligheid (negatief klimaat)
 - Onvoldoende effectief toezicht
 - Opvoeders/leerkrachten die brutaal of te laks zijn
 - Gebrek aan duidelijkheid (beleid)

Met Ben X aan de slag

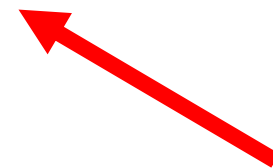
Wat en hoe?
Tips en adviezen

Pesten aanpakken: waar mikken we op?

- Pestgedrag doen stoppen
- Pestgedrag doen stoppen en herhaling voorkomen
- **Pestgedrag stoppen, herhaling voorkomen en attitudewijziging helpen bewerken**

Met Ben X aan de slag?!

- Wat scholen beter NIET DOEN =
kiezen voor de ‘one shot’-activiteit
 - Een verhaal van slapende honden en stinkende potjes... : blijf er af!
 - De uitkomst ligt vast...: niemand wordt er beter van
 - Onvermogen etaleert lacunes in het zorgbeleid

Met Ben X aan de slag!

Aandacht voor initiatieven op:

- **Korte termijn:**

- Voorafgaand aan de filmvertoning
- Tijdens de filmvertoning
- Kort na de filmvertoning

- **Lange termijn:**

- Uitbouw van een pestactie- of pestpreventieplan (PAP – PPP)
- Zorg voor positief team-, klas- en schoolklimaat

Korte termijn: voor aan de filmvertoning

- Informeer en sensibiliseer leerkrachten, leerlingen en ouders
 - Filmkeuze motiveren
 - Het verhaal achter de film + de 3 hoofdthema's
 - Verwerking achteraf: tipje van de sluier (Kadering)
 - Expliciteren van het zorgbeleid (Fiche? Website?: om te zeggen waar leerlingen en ouders terecht kunnen)

Korte termijn: voor de filmvertoning

- Toerusten van de leerkrachten
 - Wijzen op mogelijke effecten (signalen herkennen)
 - Verantwoordelijkheid afbakenen (eerste lijnszorg)
 - Wie doet nabespreking of verwerking?
 - Gepaste werkvormen zoeken of aanbieden
 - Verduidelijken en motiveren van de gehanteerde visie (t.a.v. slachtoffers, daders, leerkrachten en ouders)

Korte termijn: voor de filmvertoning

- Vangnet of opvangstructuur voor leerlingen, leerkrachten en ouders
 - Meldpunten (e-mail, telefoon, aanspreekpunt)
 - ‘Verbetergroep’ oprichten (PAP, PPP)
 - Externe ondersteuningsdiensten in kaart brengen (i.s.m. CLB)
 - Visie op en scenario voor (herstelgerichte) aanpak van ‘pestende leerlingen’

Korte termijn: tijdens de filmvertoning

- Actief toezicht
- Aanwezigheid tussen de leerlingen
- Aandacht voor leerlingen die de zaal verlaten
- Gerichte kijkopdrachten (personage volgen)

Korte termijn: na de filmvertoning

- Zorgen voor opvang van leerlingen die signalen geven
- Verwerking: zelfreflectie - inzicht – inleven – houding bepalen
- Samenspel ‘Impressie – Expressie’
 - Kringgesprekken (in subgroepjes)
 - Interview en reportage
 - Artistieke verwerking (tekening, affiche, gedicht)
 - ‘Stoelendans’ (rollen verkennen)
 - Engagementsverklaring (klasafspraken)

Lange termijn: de uitbouw van een PAP / PPP

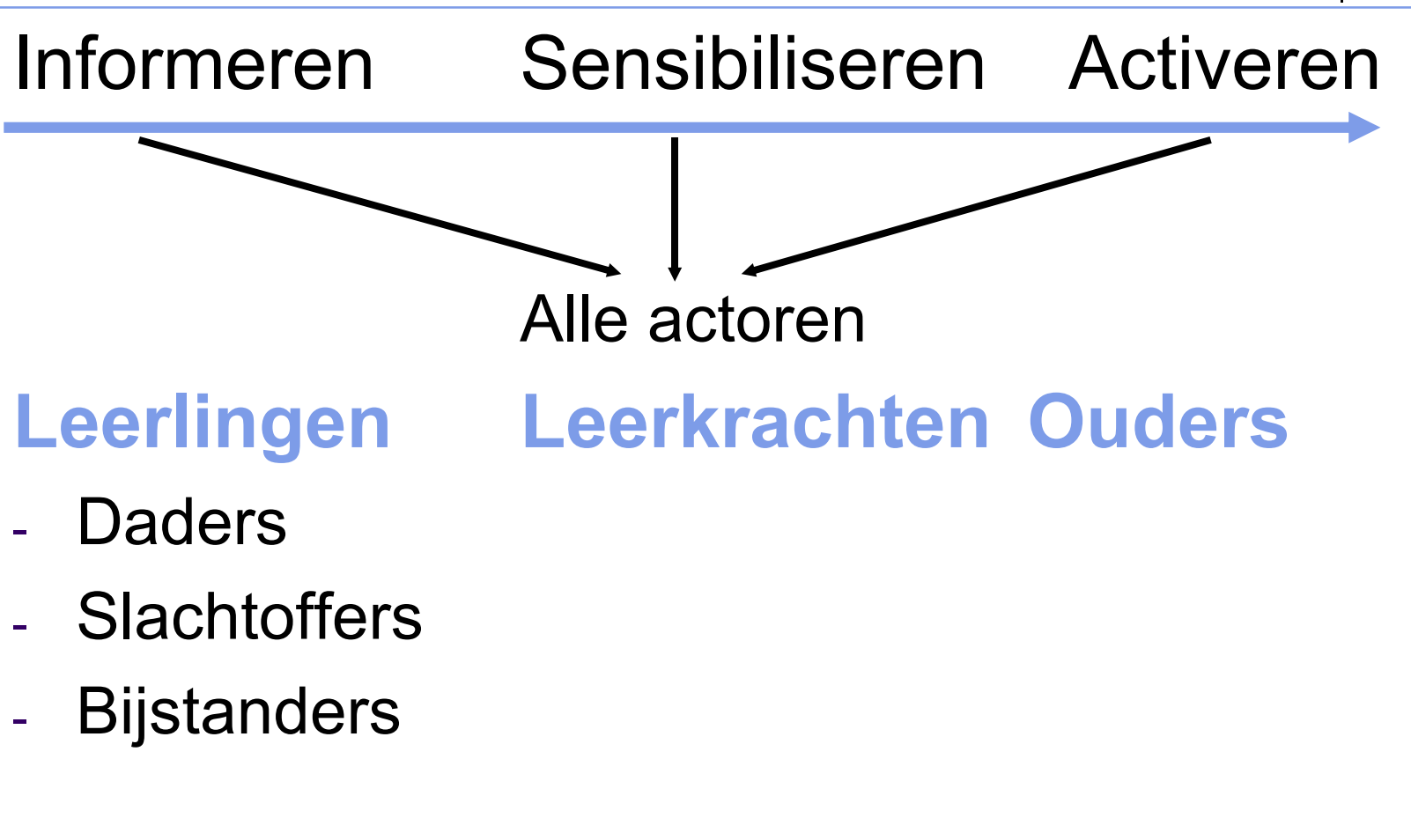

***Stevige, gemotiveerde keuze voor een
‘Whole School Approach’***

(integrale aanpak – lange termijn)

- Bouwsteen 1: vijfsporenaanpak
- Bouwsteen 2: vier complementaire hulplijnen
- Bouwsteen 3: een hanteerbaar preventiekader
- Bouwsteen 4: ‘verbondenheid’ als richtsnoer

Bouwsteen 1: Een vijfsporenbeleid (Olweus)

Bouwsteen 2: Vier complementaire (hulp)lijnen

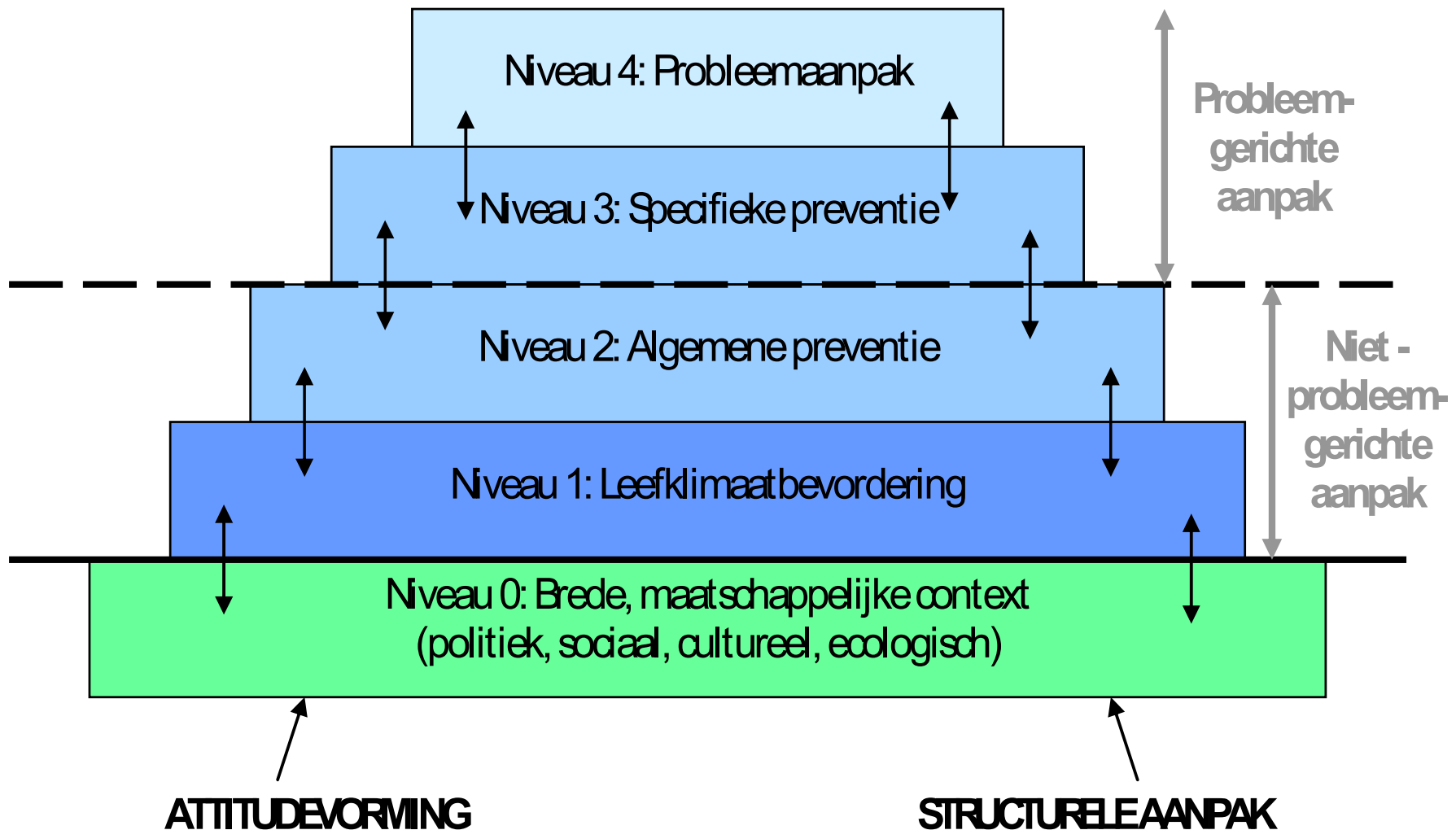
- Derde lijn: externe specialisten/diensten
- Tweede lijn: de interne specialisten
- Eerste lijn: alle leerkrachten en opvoeders
- Nulde lijn: het informele vangnet

Toonaangevend principe:

Stimuleer goede werking van de nulde en de eerste lijn = preventie !

Bouwsteen 3: Een hanteerbaar preventiekader

(J. Deklerck)

Toegepast

OPVANG
LEERLINGEN
NA MELDING

PEERBEMIDDELING

NO BLAME-
GESPREK

LEERKRACHTEN
WERKVORMEN
AANBIEDEN

Niveau 4: Probleemaanpak

MELDPUNTEN
ORGANISEREN

Niveau 3: Specifieke preventie

VERTROUWENS
LEERLINGEN

Niveau 2: Algemene preventie

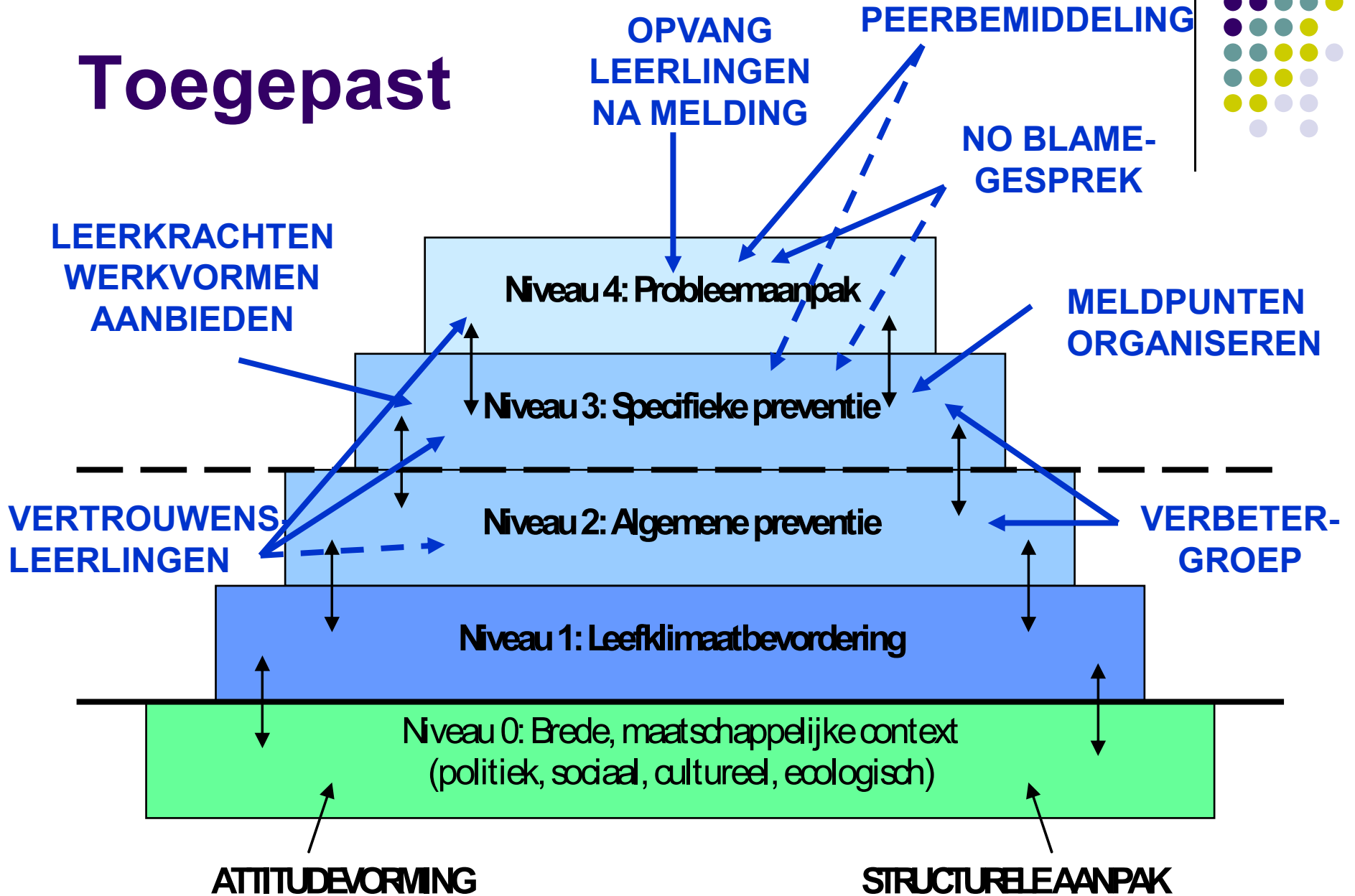
VERBETER-
GROEP

Niveau 1: Leefklimaatbevordering

Niveau 0: Brede, maatschappelijke context
(politiek, sociaal, cultureel, ecologisch)

ATTITUDEVORMING

STRUCTURELEAANPAK

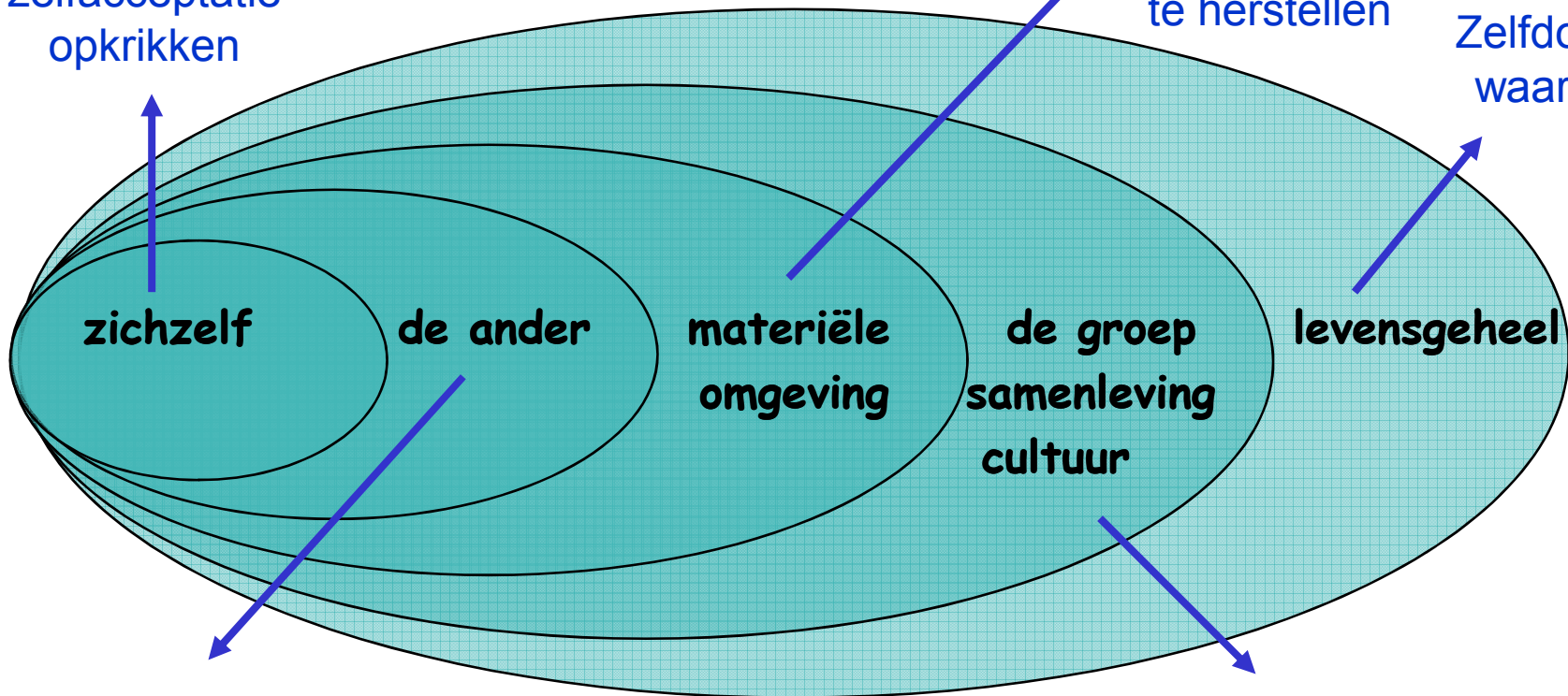

Bouwsteen 4: 'Verbondenheid' als richtsnoer

Zelfvertrouwen en
zelfacceptatie
opkrikken

Taak
uitvoeren
om schade
te herstellen

Zelfdoding:
waarom?

Vertrouwen via
herstelmaatregel herstellen

Kringgesprek op
klasniveau:
afspraken maken

‘Verbondenheid’ ??

- Pesten = ‘de-linquent’ gedrag
- **Leerlingen opnieuw ‘verbinden’**
 - ⇒ **respectvol omgaan mogelijk maken**
 - Banden zichtbaar en ervaarbaar maken
 - Banden herstellen
 - Banden ontwikkelen en versterken
 - [= preventief én probleemoplossend]
- **= Keuze voor herstelgerichte aanpak!**
 - Gedrag wordt afgekeurd
 - Band met zichzelf, slachtoffer en groep blijft

Toegepast: integratie bouwstenen 1 en 3

- Vijfsporenaanpak (iedereen mee?)
- Samenhangend preventiebeleid

<i>Interventie-niveaus</i> <i>Vijf sporen</i>	<i>Zorg voor positief klas- en schoolklimaat</i>	<i>Preventie-maatregelen</i>	<i>Curatieve of remediërende maatregelen</i>
Gepeste leerling(en)	<i>WAT DOEN WE?</i>		
Pestende leerling(en)		<i>WAT LOOPT GOED?</i>	
Andere leerlingen		<i>WAT LOOPT NIET GOED?</i>	
Ouders			<i>WAT MISSEN WE?</i>
Leraren en opvoeders	<i>KANSEN?</i>		

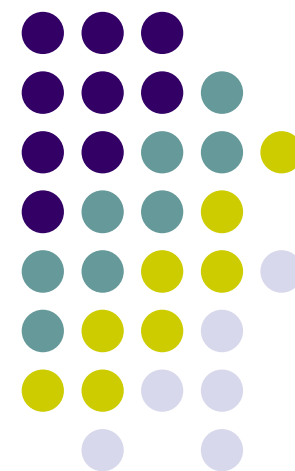

Tot slot

- Pesten tast leerkanssen aan
- Pesten = ondermijnt de persoonlijke ontwikkeling
- Pesten: we kunnen er wat aan doen!
 - WETEN: inzicht verwerven
 - WILLEN: ondersteuning werkt initiatief in de hand
 - KUNNEN: afbakenen en verantwoordelijkheid benoemen
 - SAMEN WERKEN
- Vertrouwen en veiligheid = basis voor elk goed PAP/PPP

Dank voor jullie aandacht en inzet!

Meer weten over de Vlaamse
Week tegen Pesten:
www.kieskleurtegenpesten.be

Bronnen

- Gie Deboutte (1995), ***Pesten. Gedaan ermee!*** Jeugd&Vrede, Brussel.
- A. Depuydt, J. Deklerck en G. Deboutte (2001), ***'Verbondenheid' als antwoord op 'de-link-wentie'. Preventie op een nieuw spoor.*** Acco, Leuven.
- Gie Deboutte (2004), ***Verbondenheid: een ander en preventief antwoord op respectloos gedrag. Hoe toewerken naar een positief klas- en schoolklimaat?*** In: ***Handboek leerlingenbegeleiding 2***, afl. 5, juni 2004, Kluwer, pp. 57-78.
- G. Robinson en B. Maines, (2003) ***Een schreeuw om hulp. De NoBlame –aanpak bij Pesten.*** Leefsleutels / Jeugd & Vrede, p. 156
- www.vista-europe.org
- www.pestening.net
- www.sjn.nl/pesten
- www.kieskleurtegenpesten.be